

УДК 342.2.1

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.1.6>

РОЛЬ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Зубкова Л. А.,

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник секретаріату Вченої ради
Національна академія внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-3090-912X*

Зубкова Л. А. Роль верховенства права у формуванні державної політики у сфері внутрішніх справ.

У статті вказується на актуальність досліджуваної проблематики принципу верховенства права, що пояснюється через призму євроінтеграційних процесів, завдяки яким Україна намагається імплементувати до національного законодавства найбільш вагомі цінності правових систем країн Європи, наблизити національне законодавство до тих високих стандартів, що б дозволили набути статусу країни – члена Європейського Союзу. Наголошується на тому, що вплив на формування державної політики у сфері внутрішніх справ доцільно розглядати через призму теоретичних та нормативних засад. Здійснено уточнення таких важливих категорій як «державна політика» та «сфера внутрішніх справ», розуміння яких дозволяє визначити групи суспільних відносин, що потребують додаткового регулювання або сприяння у напрямку втілення у практичну площину ряду правових цінностей, що входять до обсягу поняття «верховенство права». Висвітлено також історичні витоки формування ідеї верховенства права, внесок окремих дослідників, які прискорили розробку даного поняття та зробили суттєвий внесок у розвиток відповідної доктрини, що загалом вкладається у поняття теоретичних засад впливу на формування державної політики. Аналізуються нормативно-правові акти міжнародного та національного рівня, в яких містяться конкретні вказівки на стрижневі елементи принципу верховенства права, що визначені Венеційською комісією та сприйняті науковим співтовариством багатьох країн, а саме: законність – включно з прозорою, підзвітною та демократичною процедурою запровадження приписів права; юридичну визначеність; заборону свавільності; доступ до правосуддя в незалежних і безсторонніх судах – включно із судовим контролем щодо адміністративних актів; поважання людських прав; недискримінацію та рівність перед законом. Сучасними дослідниками ця позиція використовується доволі широко із застосуванням її до вирішення проблематики окремих галузей правового регулювання, завдяки чому стало можливим здійснити узагальнення щодо розмаїтості авторських інтерпретацій, де верховенство права представлено як сукупність ідей, доктрина, засада конституційного ладу засіб протидії тиранії та свавілля, принцип сучасної держави тощо.

Ключові слова: правовладдя, державна політика, сфера внутрішніх справ, верховенство права, права людини, демократія, правова держава.

Zubkova L.A. The role of the rule of law in shaping state policy in the field of home affairs.

The article highlights the relevance of the issue under consideration – the principle of the rule of law – explained through the prism of European integration processes, through which Ukraine is endeavoring to incorporate the most significant values of European legal systems into its national legislation and to bring its national legislation into line with the high standards required to attain the status of a member state of the European Union. It is emphasized that the influence on the formation of state policy in the field of home affairs should be considered through the prism of theoretical and normative foundations. Clarification has been provided regarding such important categories as ‘state policy’ and ‘the sphere of internal affairs’, an understanding of which allows for the identification of groups of social relations requiring additional regulation or support towards the practical implementation of a number of legal values falling within the scope of

the concept of 'the rule of law'. The historical origins of the idea of the rule of law are also examined, along with the contributions of individual researchers who accelerated the development of this concept and made a significant contribution to the development of the relevant doctrine, which generally falls within the concept of the theoretical foundations influencing the formation of state policy. This analysis examines international and national legislation containing specific references to the core elements of the rule of law, as defined by the Venice Commission and accepted by the academic community in many countries, namely: legality – including transparent, accountable and democratic procedures for the enactment of legal provisions; legal certainty; the prohibition of arbitrariness; access to justice in independent and impartial courts – including judicial review of administrative acts; respect for human rights; non-discrimination and equality before the law. Contemporary researchers make fairly extensive use of this position, applying it to address issues in specific areas of legal regulation, which has made it possible to generalise regarding the diversity of scholarly interpretations, where the rule of law is presented as a set of ideas, a doctrine, a foundation of the constitutional order, a means of countering tyranny and arbitrariness, a principle of the modern state, and so on.

Key words: rule of law, state policy, sphere of internal affairs, supremacy of law, human rights, democracy, constitutional state.

Постановка проблеми. Дослідження сфери внутрішніх справ та відповідної державної політики не є новими для теоретичної юриспруденції питаннями. Висвітлення таких аспектів осмислення внутрішніх відносин держави як теоретична або доктринальна основа, нормативна база, суб'єктний склад, організаційні засади, структура та функції вже мало місце у попередніх публікаціях, у також у працях відомих фахівців юридичної науки, таких як М. П. Водько, О. О. Подобний, А. М. Кучук, О. Г. Фролова, О. О. Решетов, В. Т. Кирильчук, З. В. Стежко, А. С. Діденко, В. В. Євдокімов тощо. Проте наближення до ідеї верховенства права, врахування якої є значущим фактором у формуванні державної політики, залишається актуальним питанням, дослідження якого дозволить окреслити та конкретизувати вагому роль однієї із теоретичних засад державної діяльності, яку в сучасній науковій літературі характеризують неоднозначно. Отже, є потреба розглянути ідею верховенства права з позицій її історичного формування, вказати на особливості сучасних інтерпретацій з урахуванням рекомендацій Венеційської комісії, розкрити її роль у формуванні державної політики, що здійснюється у сфері внутрішніх справ.

Мета дослідження – охарактеризувати роль принципу верховенства права при формуванні державної політики у сфері внутрішніх справ, для чого виникає потреба у вирішенні наступних пізнавальних завдань: висвітлити історичний аспект формування принципу верховенства права; здійснити сучасну інтерпретацію верховенства права; вказати – в яких аспектах розкривається значення вказаного принципу для сфери внутрішніх справ.

Стан опрацювання проблематики. У цьому контексті слід визначити дві базові для даного дослідження категорії – «державна політика» та «сфера внутрішніх справ». Наразі заслуговує на увагу робота Н. Коршунової [1], яка здійснила вдалу спробу сформуванню структуроване уявлення щодо державної політики, обґрунтовуючи використання державою правових форм діяльності, а також специфічних ознак державної політики: стабільність, спрямованість на розроблення стратегічних планів розвитку, використання спеціальних методів, засобів тощо. До питання державної політики у понятійному контексті зверталися також такі автори як І. Новіцька, Т. Авакян, І. Петренко, О. Лаврук, О. Зубчик тощо. На наше переконання, доцільним є використання широкого розуміння державної політики, яким охоплюється як власне державна діяльність, так і весь спектр інших важливих компонентів вказаного явища – суб'єктна, правова, організаційна, ідеологічна основа тощо. Важливим є й поняття «сфера внутрішніх справ», до осмислення якого науковцями приділено поки недостатньо уваги. В сучасному розумінні та з використанням наукових досягнень О. Фролової, під поняттям сфери внутрішніх справ пропонується розуміти як сукупність суспільних відносин, що складаються в процесі охорони прав та свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, навколишнього природного середовища, конституційного ладу в країні, прав і законних інтересів підприємств, установ та організацій, а також суспільства й держави в цілому [2, с. 70].

Важливими у науковому плані для розуміння принципу верховенства права є напрацювання провідних вітчизняних науковців – конституціоналістів, представників загальнотеоретичної юриспруденції, філософії права, галузевих наук. Перш за все, слід назвати С. Головатого, О. Петришина, М. Козюбру,

В. Лемака, С. Максимова, Г. Пападинець, П. Рабіновича, О. Барабаш та інших, чії роботи можуть послужити орієнтиром у вивченні проблематики державної політики у сфері внутрішніх справ. В публікаціях фахівців вказується на багатогранність поняття верховенства права та його надзвичайний універсалізм.

Виклад основного матеріалу. Історія становлення ідеї верховенства, домінування або пріоритетності права у відносинах з державою є достатньо вивченою, про що свідчать результати окремих історико-правових розвідок. А. Хоменко та Д. Полосенко вказують, що принцип верховенства права сягає своїми витокami ще часів античної Греції та Риму, де він розглядався як принцип справедливості та був синонімом демократії [3, с. 123].

Ю. Гончар пропонує у своєму дослідженні виокремити декілька етапів становлення принципу верховенства права: перший етап – античні часи, в межах якого відбувається виникнення ідеї верховенства права; другий етап складають ідеї вчених Раннього Середньовіччя (V–X ст.), ідеї главенства королівської влади, закону, слова; третій етап – етап формування основ класичної доктрини верховенства права (ідеї Т. Пейна, Д. Дідро про природне право у поєднанні з роботами Ш.Л. Монтеск'є, Ж.Ж.Руссо); четвертий етап пов'язується з доктринальним тлумаченням принципу верховенства права в кінці XIX ст. – початку XX ст. англійським вченим конституціоналістом Альбертом Венн Дайсі; п'ятий – починається з середини XX ст., коли принцип верховенства права одержав широке міжнародно-правове визнання; шостий етап пов'язується із XXI століттям, обговоренням і тлумаченням сучасними правниками розуміння сутності верховенства права, запровадженням в юридичний простір України конструкції «верховенство права» [4, с. 35].

За версією дослідниці Я. Демченко, ідея верховенства права сформувалася в XVII–XIX ст. в європейському культурно-юридичному середовищі і доктрині природного права, а відповідне поняття ввів у науковий обіг англійський вчений і політичний діяч Дж. Гаррінгтон у 1656 р. [5, с. 190].

Досліджуючи принцип верховенства права в контексті євроінтеграції, О. Кархут вдається до історичного аналізу напрацювань відомого англійського вченого А. Дайсі, за допомогою чого уявляється можливим сформулювати історичну сутність вказаного принципу. Отже, верховенство права, підсумовує дослідник, – це сукупність найважливіших соціальних і правових цінностей, набутих в процесі суспільного розвитку, які необхідні людині для забезпечення гідного життя, розвитку своєї особистості, для того, щоб вона відчувала себе повноправним членом громадянського суспільства [6, с. 53].

Історичний контент доповнює влучна теза найвідомішого в Україні дослідника верховенства права С. Головатого. Науковець констатує, що «верховенство права – це ідея виключно природного права, доктрини природного права, тобто – ідея, яка виникла на визнанні одного факту: людина як істота природи з'являється на світ з певними правами і свободами, яких їй ніхто не дає і ніхто не має права від неї відібрати [7, с. 87]. Цієї ж позиції щодо фактору природи у формуванні досліджуваного принципу дотримується О. Гуцова. За її твердженням, ця правова засада походить із природно-правової школи права. При цьому, вказує авторка, термін «the rule of law» почав використовуватися ще у XVII ст., але ґрунтовна розробка цієї концепції відбулася у XIX ст. і була пов'язана з іменем професора Оксфордського університету Альберта Венн Дайсі [8, с. 258-259].

Досліджуючи генезу принципу верховенства права, сучасні вчені звертаються також до наукової спадщини Б. Таманаги, який послідовно проводить думку про історичну важливість ролі трьох середньовічних загальноєвропейських ідеалів: про непорушність природних, божественних законів; про роль звичаїв германського права; про обмеженість влади монарха правом [9, с. 47].

У понятті верховенства права, зазначає М. Козюбра, переплітаються правові та політичні, культурні та етичні мотиви, національні, цивілізаційні й загальнолюдські аспекти, цінності добра, справедливості, практичний юридичний досвід, що разом робить цю категорію досить динамічною, і не дає змоги її втиснути в рамки будь якої юридичної дефініції [10, с. 7].

Попри наявні розбіжності серед науковців у розумінні досліджуваного принципу, слід зробити попередньо висновок, що із початком роботи Венеційської Комісії Ради Європи, підготовкою нею відповідних доповідей та проведенням дослідження з питання верховенства права, кількість дискусійних питань значно зменшилася, а верховенство права як явище дійсності та мета правового розвитку отримало в літературі нові образи, завдяки чому було представлено науковцями: як сукупність ідей, як доктрина; як засада конституційного ладу або засада державної політики у сфері внутрішніх справ;

як засіб протидії тиранії та свавілля; як ядро конституціоналізму; як принцип сучасної держави; як принцип адміністративного права тощо. Однак Венеційська Комісія у своїй доповіді, не зважаючи на значну кількість розбіжностей у поглядах, констатувала наявність спільного інтересу та світоглядів у визначенні стрижневих елементів поняття верховенства права, якими визнала: (1) законність – включно з прозорою, підзвітною та демократичною процедурою запровадження приписів права; (2) юридичну визначеність; (3) заборону свавільності; (4) доступ до правосуддя в незалежних і безсторонніх судах – включно із судовим контролем щодо адміністративних актів; (5) поважання людських прав; (6) недискримінацію та рівність перед законом [11].

Суть розуміння ролі верховенства права у формуванні державної політики у сфері внутрішніх справ зводиться до висвітлення відповідних актів міжнародного права, права ЄС, дія яких розповсюджується на територію України, а також до висвітлення стану імплементації компонентів цього принципу до текстів актів національного законодавства.

Загальною декларацією прав людини проголошено ряд цінностей, які є предметом особливої уваги для держав-членів, обов'язком урядів держав, що приєдналися, та виходять із доктрини верховенства права. Зокрема йдеться про такі цінності як неухильне дотримання та забезпечення прав людини, рівність всіх перед законом, доступ до справедливого суду, неприпустимість свавілля по відношенню до людини тощо [12].

Аналогічні цінності закладено й Договором про Європейський Союз, зокрема у розділі 5 «Простір свободи, безпеки та правосуддя». Країни, що об'єдналися, встановили ряд стандартів, що також походять із доктрини верховенства права та мають виключне значення для формування національних законодавств і державних політик. Держави-члени зобов'язуються добровільно забезпечувати їх реалізацію засобами національних правових систем. Йдеться, про такі стандарти як формування спільного простору безпеки, де поважаються основоположні права та свободи, формування спільної політики міграції, забезпечення ефективного доступу до правосуддя, запобігання злочинності, расизму та ксенофобії [13].

Не менш фундаментальним для характеристики ролі верховенства права щодо формування державної політики у сфері внутрішніх справ видається Статут Ради Європи, в тексті якого зосереджено ряд фундаментальних конструкцій, таких як відданість духовним та моральним цінностям, що стали надбанням народів держав Європи, виконуючи при цьому роль джерела особистої свободи, політичної свободи та верховенства права; зближення та єднання країн Ради Європи шляхом здійснення спільних заходів із захисту та збереження і подальшого здійснення прав людини і основних свобод [14].

Враховуючи євроінтеграційні тенденції та стратегії України слід також звернутися до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, якою також закладаються засади формування державної політики у сфері внутрішніх справ. Документом стверджується готовність України до співробітництва в боротьбі з незаконною міграцією, тероризмом, наркотиками, торгівлею людьми, організованою злочинністю, відмиванням коштів [15].

Формування державної політики у сфері внутрішніх справ відбувається також завдяки схваленню в тому числі й договірних документів, спрямованих на удосконалення співпраці України та країн Європейського Союзу. Зокрема йдеться про План дій «Україна – Європейський Союз», яким визначено пріоритети співробітництва у сфері внутрішніх справ, що визначають як політику в середині держави, так і політику взаємодії з іншими державами, але через призму сфери внутрішніх справ, характерні риси якої дозволяють говорити про спільність програмних положень. Планом дій закріплено, що такими пріоритетами для сфери внутрішніх справ України мають стати питання міграції, управління кордонами, боротьби з «відмиванням» коштів, торгівлею людьми та наркотичними засобами, так само, як і боротьба з корупцією, попередження та боротьби з сексуальною експлуатацією дітей і дитячою порнографією, що свідчить про намагання сторін надійно забезпечити реалізацію такого елемента верховенства права як права людини шляхом встановлення законодавчих перепон для поведінкових відхилень [16].

Не зважаючи на масштабне опрацювання та закріплення принципу верховенства права в актах Європейського Союзу, міжнародних правових документах, слід визнати, що його повноцінна реалізація у політиках національних держав може відбутися лише завдяки узгодженню національних законодавств з основними міжнародними нормами та стандартами прав людини.

Основоположний для правової системи України документ-Конституція України, зафіксувала найголовніші положення верховенства права, чим відкрила простір для подальшої деталізації цих фундаментальних ідей у актах підзаконного рівня. Зокрема, слід вказати на такі цінності як закріплення самого принципу верховенства права (стаття 8), а також його складових: доступ до правосуддя (стаття 8); законність (стаття 17; рівність (стаття 21); заборона свавілля (стаття 19) [17].

Значну увагу в контексті реалізації принципу верховенства права у правовій системі України, а отже і для сфери внутрішніх справ, приділено у рішеннях Конституційного суду України, правова позиція яких ґрунтується на положення міжнародних документів, практиці Європейського Суду з прав людини та по суті є формою конкретизації принципів права [18, с. 21-22].

Так, наприклад, у своєму Рішенні Конституційний Суд України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 формалізував поняття верховенства права, що дозволило містично підсилити державну політику у сфері внутрішніх справ.

Верховенство права, зазначено у рішенні, – це панування права в суспільстві, вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства [19].

Окрім формалізації поняття верховенства права, суд сформулював розуміння деяких іншим принципів, що складають зміст верховенства права, дозволяють більш відповідально формувати державну політику у будь якій сфері суспільного буття. Із конституційних принципів рівності і справедливості, вказується у рішенні від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, впливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не можна забезпечити її однакове застосування [20].

Імплементация базових складових принципу верховенства права відбулася також у тексті Закону України «Про національну безпеку України» шляхом закріплення ряду важливих принципів, серед яких: верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили. Підкреслюється спрямованість органів правопорядку на захист людини і громадянина, життя, гідності тощо. Окрема стаття закону присвячена безпосередньо Міністерству внутрішніх справ України, на яке покладається обов'язок з формування державної політики щодо забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання громадської безпеки і правопорядку, надання поліцейських послуг тощо [21].

Слід звернути увагу також на окремі статті Закону України «Про національну поліцію», що пов'язуються з європейськими цінностями, змістом принципу верховенства права. Законом встановлено: поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Не припускається свавілля, заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання [22].

Суттєвий вплив на формування державної політики у сфері внутрішніх прав має всеохоплюючий та загальновідомий в Україні документ, що отримав назву Дорожньої карти з питань верховенства права, яким визначено комплекс реформ, пов'язаних з переговорним процесом щодо членства України в ЄС [23]. Наразі державна політика МВС України у сфері внутрішніх справ спрямована на виконання ряду поточних завдань, спрямованих на реалізацію положень Дорожньої карти: виявлення законодавчих ініціатив у напрямку протидії організованій злочинності, створення правових підстав для запровадження кримінальної розвідки; удосконалення кадрової політики із залученням міжнародних експертів; формування Стратегії фінансових розслідувань з урахуванням рекомендацій Європейської Комісії; боротьба з нелегальним ринком зброї та вибухових речовин [24].

Висновки.

1. Не зважаючи на широку палітру представлених в літературі поглядів на змістовне наповнення принципу верховенства права, його розуміння потребує подальших науково-теоретичних розробок,

закріплення європейського праворозуміння, в тому числі у прагматичній площині, через призму діяльності як окремих гілок влади, так і окремих інституцій, органів, організацій. Актуальним залишається й питання ролі принципів права у розвитку правової доктрини України, у формуванні політики держави за окремими напрямками.

2. Історичні витoki ідеї верховенства права сягають у період античного суспільства та проходять трансформацію через епоху Середньовіччя, Нового часу з поступовими удосконаленнями змісту у дискусіях правників ХХ століття та визнанням верховенства права у статусі принципу в організації правового життя на міжнародному рівні. Основоположником формування доктрини верховенства права завдяки ґрунтовній науковій розробці цієї ідеї прийнято вважати професора Оксфордського університету Альберта Венн Дайсі. Завдяки висновкам Венеційської комісії у сучасному розумінні елементами принципу верховенства права вважають: законність; юридичну визначеність; заборону свавільності; доступ до правосуддя в незалежних і безсторонніх судах; поважання людських прав; недискримінацію та рівність перед законом.

3. Аналіз наукових джерел, присвячених вивченню державної політики у сфері внутрішніх справ засвідчив необхідність цільових досліджень з розробки поняття «сфера внутрішніх справ», стосовно якого у методологічній площині склалося два основних підходи – широкий (як вся сукупність внутрішніх відносин в державі) та вузький (як сукупність суспільних відносин у сфері компетенції МВС України), що є більш вживаним поняттям.

4. Завдяки фундаментальному значенню верховенства права у організації правового життя розвинутих демократичних країн, його авторитетності, роль вказаного принципу у формуванні державної політики взагалі та у сфері внутрішніх справ, зокрема, визначається науковцями через визнання цього принципу елементом теоретичної бази державної політики, провідної ідеї, інтегруючого елементу механізму правового регулювання, сукупністю основоположних соціальних цінностей для забезпечення гідного життя у країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коршунова Н. В. Поняття державної політики: теоретико-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2017. 240 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/1feff349-cd70-4ce6-98db-be7fed1c99ad>.
2. Фролова О. Г. Сфера внутрішніх справ як об'єкт управління. *Наук. вісн. Харківського нац. ун-ту внутр. справ*. 2008. № 97. С. 69–75. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/620bb8cf-697e-4ac8-813c-c8c42a4bbbed7/content>.
3. Хоменко А. М., Полосенко Д. О. Проблеми щодо визначення поняття принципу верховенства права в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 122-125. URL: https://lsej.org.ua/11_2021/29.pdf.
4. Гончар Ю. В. Принцип верховенства права: від витоків до сучасності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 24-28. URL: https://www.lsej.org.ua/4_2021/8.pdf.
5. Демченко Я. О. Принцип верховенства права. *Аналітично-порівняльне правознавство: електронне наукове видання*. 2023. С. 189-19. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/12/35.pdf>.
6. Корхут О. Я. Принцип верховенства права у контексті євроінтеграції. *Часопис Нац. педагогічного ун-ту*. 2016. Вип. 31. Серія: Економіка і право. С. 51-57. URL: <https://www.chasopys.law.pnu.kiev.ua/archive/31/10.pdf>.
7. Головатий С. П. Верховенство права: юридичний принцип, який в Україні офіційно визнано та який має діяти. *Українське право*. 2006. № 1. С. 85-90.
8. Гуцова О. С. Принцип верховенства права в адміністративному праві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 258-260. URL: https://lsej.org.ua/7_2020/68.pdf.
9. Казарян В. М., Зернюк В. В., Лозовський Д. Є. Генеза принципу верховенства права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 46-51. URL: https://lsej.org.ua/8_2021/12.pdf.
10. Козюбра М. І. Верховенство права: українські реалії та перспективи. *Право України*. 2010. № 3. С. 6-18. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/content-pravoukr-2010-3-pravoukr_2010_3-1.pdf.

11. Мірило правовладдя. *Європейська комісія за демократію через право*: Дослідження Венеційської Комісії Ради Європи. 18.03.2016 р. URL: <https://www.venice.coe.int/images/SITE%20IMAGES/Publications/Rule%20of%20Law%20checklist%20UKR.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).
12. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 (III) ГА ООН від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 01.03.2026).
13. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями: Міжнародний документ від 07.02.1992, 25.03.1957. Дата оновлення: 30.03.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 01.03.2026).
14. Статут Ради Європи: Міжнародний документ від 05.05.1949. (Приєднання від 31.10.1995). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text (дата звернення: 01.03.2026).
15. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text> (дата звернення: 01.03.2026).
16. План дій «України – Європейський Союз». Європейська політика сусідства. Схвалений Кабінетом Міністрів України 12.02.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text.
17. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 17.03.2026).
18. Бочаров Д. О. Правова позиція як форма конкретизації принципів права («візуальна» інтерпретація). *Право України*. 2017. № 7. С. 20-29. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001432063>.
19. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>.
20. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2005 р. № 5-рп/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>.
21. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Дата оновлення: 24.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 17.03.2026).
22. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 13.03.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19#Text> (дата звернення: 17.03.2026).
23. Дорожня карта з питань верховенства права. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf (дата звернення: 17.03.2026).
24. МВС забезпечує виконання Дорожньої карти з питань верховенства права. *Офіційний сайт МВС України*. URL: <https://mvs.gov.ua/news/mvs-zabezpecuje-vikonannia-doroznyoyi-karti-z-pitan-verhovenstva-prava> (дата звернення: 17.03.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.03.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації: 10.05.2026